

Etelän- ukonkorento *Aeshna mixta* ensi kertaa lisääntyvä Suomessa

Janne Koskinen
& Petro Pynnönen

11.8.2007 olimme suorittamassa korentolaskentaa Perniön ja Särkisalon välissä sijaitsevalla Laukanlahden alueella. Kuuma ja melko tyyni päivä oli erinomainen korentokartoituksen kannalta. Rantauduttuamme Kiskonjoen suulle, lahden etelärannalla olevalle n. 10 ha laidunniitylle (Särkisalon kunnan puolelle) lähdimme kiertämään suurta heinikko-, niitty- ja ruovikkoaluetta.

Laidunniitty rajautuu etelän puolelta pieneen etelään aukeavaan merenlahteen Laukanlahden kaakkoiskulmassa. Lahti on rehevä ja matala, hyvin tiheää järviruovikkoa kasvava ja sen keskellä on avovesilajikuja. Laidunniityn pohja on liejua ja savea. Kasvillisuus oli monipuolista, joka osoittaa veden laadun olevan melko hyvän. Laidunniitty rajautuu etelän puolelta pieneen etelään aukeavaan merenlahteen Laukanlahden kaakkoiskulmassa. Lahti on rehevä ja matala, hyvin tiheää järviruovikkoa kasvava ja sen keskellä on avovesilajikuja. Laidunniityn pohja on liejua ja savea. Kasvillisuus oli monipuolista, joka osoittaa veden laadun olevan melko hyvän. Laidunniitty rajautuu etelän puolelta pieneen etelään aukeavaan merenlahteen Laukanlahden kaakkoiskulmassa. Lahti on rehevä ja matala, hyvin tiheää järviruovikkoa kasvava ja sen keskellä on avovesilajikuja. Laidunniityn pohja on liejua ja savea. Kasvillisuus oli monipuolista, joka osoittaa veden laadun olevan melko hyvän.

Toukkanahka on varma todiste lajin lisääntymisestä suomessa. KUVA: JANNE KOSKINEN

paljon tällä pikkulahdella tavattiin hentosudenkorentoja, etenkin sirottyöntorentoja (*Coenagrion pulchellum*) siltä kuoriutu kesäkuussa tuhansittain. Aitosudenkorenoista alueella lensi runsaasti eri lajisia syyskorentoja (*Sympetrum sp.*), ruskohukankorentoja (*Libellula quadrimaculata*) sekä rannikkoukonkorentoa *Aeshna (serrata) osiliensis* ja siniukonkorentoa *Aeshna juncea*. KKJ Yhteinäiskoordinaatistolla alueen koordinaatit ovat 667609:327985.

Lähdimme kiertämään tämän lupaavan näköisen allikon reunaa, ja melko pian Petro huudahti iloisesti: "Täälläpä kuoriutuu mixta!" Osmankäämin lehdellä, matalan allikon päällä, oli vastakuoriutunut etelänukonkorenon naaras kuivattamassa siipiään. Otimme korennosta jokusen

valokuvan ja varovaisesti kasvillisuutta tutkien löysimme nopeasti sen toukkanahan (exuvian). Kyseessä oli kautta aikain ensimmäin todistettu lisääntymishavainto etelänukonkorennosta, joka oli tätä ennen luokiteltu vain vaeltajaksi (Hämäläinen et al). Toukkanahka on tallettuna Helsingin Yliopiston kokoelmiin, korentoyksilöä ei talletettu.

Hämäläinen, M., Huldén, L. & Karjalainen, S. 2004: Etelänukonkorenon (*Aeshna mixta* Latreille, 1805) vaellukset Suomeen 2002-2003 (*Odonata, Aeshnidae*). - Sahlbergia 8: 49-54. Helsinki, Finland ISSN 1237-3273.

UKONKORENNOT *crenata* ja *maxima* - HIEMAN HISTORIAA

Matti Hämäläinen

Suomen sudenkorentoseuran uuden jäsenlehden nimeksi valittiin CRENATA isoukonkorenon (*Aeshna crenata*) tieteellisen lajinimen mukaan. Nimessä itsessään on jo tarpeeksi särmää ja vakuuttavuutta lehden nimeksi, mutta se sopii tähän tarkoitukseen oivallisesti kahdesta muustakin syystä.

Euroopassa harvinainen

Aivan viime vuosiin saakka isoukonkorentoa pääsi havainnoimaan Euroopassa ainoastaan Suomessa. Kymmenet ulkomaiset korentotutkijat ja -harrastajat ovat matkustaneet Suomeen pääasiassa tämän harvinaisuuden vuoksi, itsekin olen muutamia vieraita opastanut. Ei ihme, koska lajin muut tunnetut eurooppalaiset esiintymispaikat olivat lähempänä Uralia kuin Moskovaa. Suomi menetti erikoisasemastaan piirun verran, kun vuosina 2001–2002

laji löydettiin myös pieneltä alueelta Koillis-Liettua ja yhdeltä paikalta Kaakkois-Latviasta. Jo aiemmin, v. 1996, se oli löytynyt myös kerran Valko-Venäjältä.

Lähes suomalainen

Oli pienestä kiinni, ettei isoukonkorenon tieteelliseksi nimeksi tullut *Aeshna maxima* Heikel in Hisinger, 1861. Tämä taksoni jäänee ainoaksi Suomesta koskaan tieteelle uutena kuvatuksi sudenkorentolajiksi.

'AESCHNA MAXIMA'

Heinä- ja elokuussa 1860 ylioppilas Oskar Heikel keräsi sudenkorentoja Nummella, silloisessa Lohjan pitäjässä, ja löysi useita tavallista kookkaampia ukonkorentoyksilöitä, sekä koiraita että naaraita. Heikel uskoi niiden kuuluvan uuteen, *Aeschna juncea* eroavaan, lajiin. Hän kertoi löydöstään vapaaherra Eduard Hisingerille, joka parhaillaan valmisteli selvitystä Suomen sudenkorentolajistosta. Hisinger liitti Heikelin kirjoittaman kuvauksen uudesta *Aeschna maxima*-lajista oikovedosvaiheessa olleeseen julkaisuunsa (Hisinger 1861). Oskar August Heikel (1844-1928) valmistui lääketieteen lisensiaatiksi v. 1875. Hän toimi yksityislääkärinä Helsingissä ja sai professorin arvonimen v. 1904.

Myöhemmin selvisi, että *Aeschna maxima* on sama laji kuin Hermann August Hagenin (1856) viisi vuotta aiemmin Siperiasta (Irkutsk) kuvaama *Aeschna crenata*. Hagenin, vain alustavana lajinkuvauksena esittämä, teksti oli vain 7 rivin pituinen ja se koski vain koirassukupuolta. Eipä ole ihme, että ei Heikel eikä Hisinger osannut yhdistää siperialaista *crenata*a Suomessa kerättyihin yksilöihin, eivätkä he luultavasti edes tunteneet Hagenin julkaisua. Ensimmäiset epäilyt siitä, että *maxima* on *crenatan* synonyymi, esitti Ernst Bergroth (1881). Ensimmäisessä Suomen sudenkorentojen koskevassa yleiskatsauksessaan Kaarlo Johannes Valle (1920) piti *maximaa* vielä omana alalajina, koska suomalaiset yksilöt ovat siperialaisia selvästi kookkaampia. Kuitenkin pian, lajiryhmää tarkemmin tutkittuaan, myös Valle (1921) alensi *maximan* statuksen pelkäksi synonyymiksi.

Aeschna -sukua käsittelevä osuus (ss. 116-117) Hisingerin (1861) julkaisusta.

116

Mus. finnas exemplar från Gamlakarleby och Kalajoki. Mag. Malmgren har tagit den i Kajana.

SLÄGT. V. — *AESCHNA* Fabr.

1. *Æ. cyanea* Latr. (*maculatissima* de Selys.).

I Nyland mera sällsynt. Vid Fagervik har jag fångat den, i Nummis Stud. O. A. Heikel och i Sammati Stud. Selin. I Finska Mus. finnes ett ex. utan fyndort (sannolikt från Helsingfors). Prof. Moberg har hemfört den från Åland.

2. *Æ. juncea* Linn. (*pieta* Charp. Lib. Eur.).

Ganska allmän i Nyland vid Fagervik, i Pojo, kring Helsingfors och enl. Stud. Heikel och Selin i Nummis och Sammati kapell. Vid Tammerfors är den tagen af D:r Lundahl. I Prof. Nylanders samling finnas ex. från Uleåborg och Kuusamo. I norra Karelen i Nurmisen socken är den tagen af Hr J. Moilanen och af Prof. Mäklin i Muonioniska. Vid Kajana är den allmän enligt Mag. Malmgren.

Obs. En denna mycket närstående form, som måhända är en skild art, utmärkt genom sin betydligare storlek och analbihangens afvikande skapnad, är af Stud. O. A. Heikel sommaren 1860 funnen i Lojo socken och rekommenderas till närmare undersökning. Såvida de hos de funna exemplaren anmärkta karakterer befinnas konstanta och icke individuella, berättiga de utan allt tvifvel till antagandet af en för vetenskapen ny art*).

*) Sedan ofvanstående anmärkning var skriven, har Hr Heikel meddelat följande notis:

»Af undertecknad togos i Nummis kapell af Lojo socken, under Juli och Augusti månader år 1860, flera exemplar (♂ ♀) af en slända, som på grund af åtskilliga för densamma egendomliga karakterer torde förtjena att upptagas som en för vetenskapen ny art och för hvilken jag

117

3. *Æ. borealis* Zett.

Kring Fagervik har jag fångat henne. Vid Helsingfors är den tagen af Mag. Gadd, vid Tammerfors af D:r Lundahl, i Kalajoki socken i Österbotten af Stud. A. Krank och i Enari af Mag. Gadd. Den förekommer sparsam vid Kajana enl. Mag. Malmgren.

4. *Æ. grandis* L.

I Nyland allmän, äfvensom enligt Mag. Malmgren vid Kajana. Prof. Mäklin har fångat den i Taipalsaari socken i Savolaks och i Finska Museum finnas exemplar från Gamlakarleby.

skulle föreslå namnet *Aeschna maxima*. Då den i allt öfrigt visar den största öfverensstämmelse med *Aeschna juncea* anser jag det vara tillräckligt, att i stället för en detaljerad diagnos här anföra endast de väsentligaste skiljaktigheterna.

Æ. maxima. — *Similis juncea*, sed differens magnitudine non-nihil majore, et ♂ appendicibus analibus supra serrulatis, ♀ abdominis segmento tertio non constricto appendicibusque analibus angustis lanceolato-attenuatis acutioribus.

Bakkroppens längd till analbihängen	60 millimeter.
Analbihängens längd	6 .
Bakvingens längd	53 .
Hela kroppens längd	86 .

Hannen. — Tinningarne sakna den gula fläcken, som finnes hos *juncea*. Den smala gula rygglinje, som hos *juncea* sträcker sig från andra segmentets bas nästan ända fram till dess spets, motsvaras hos denna af ett kort streck på midten af segmentet. Öronflikarne svarta. Sidofläckarne vid tredje segmentets bas sammanhånga ofvan med en smal linje. Vingarnes costalnerv svarta, endast framtill mer eller mindre tydligt gul-kantade. De öfre analbihängens ryggköl till ungefär en femte del af dess längd från spetsen tandad. Det nedra i spetsen försedt med tvenne uppåt riktade tänder.

Honan. — Färgteckningen liksom hos hannen. Analbihängen smalt lancettlikt spetsiga. Bakkroppen, som hos honan af *juncea* alltid är starkt sammandragen vid tredje segmentet, är det deremot hos denna alldeles icke eller högst obetydligt.

Helsingfors den 25 April 1861.

O. A. Heikel.

Kaikesta huolimatta Heikel ja Hisinger olivat oikeassa, Nummen ukonkorennot eivät olleet *juncea*a eivätkä mitään muutakaan Euroopasta tunnettua lajia. Hyvällä syyllä voimme pitää *crenata*a "suomalaisimpana" sudenkorentolajina. Ja sehän on sitä paitsi Euroopan kookkain sudenkorentolaji - *omnium maximus*.

Kirjallisuusluettelo

Bergroth, E., 1881. Zur geographischen Verbreitung einiger Odonaten. Entomologische Nachrichten 6: 85-88.

Hagen, H., 1856. Odonaten-Fauna des russischen Reichs. Stettiner entomologische Zeitung 17: 363-381.

Hisinger, E., 1861. Bidrag till kännedomen om Finlands libellulider. Notiser ur Sällskapets pro Fauna et Flora Fennica Förhandlingar 6: 109-121.

Valle, K.J., 1920. Zur Kenntnis der Odonatenfauna Finlands. Acta Societas pro Fauna et Flora Fennica 47(3): 1-42.

Valle, K.J., 1921. Zur Kenntnis der Odonatenfauna Finlands. II. Die finnischen Arten der *Aeschna crenata*-Gruppe und ihre Deutung. Acta Societas pro Fauna et Flora Fennica 48(4): 1-28, Tafeln 1-2.